

CONCURSU DE RELLATU LLARGU - 1987

L'Academia de la Llingua Asturiana llama a tolos escritores y presones enfotaes a un concursu de Rellatu Llargu dientru estos finxos:

1. Puen participar toles presones interesaes col númberu d'obres que-yos pete.

2. Premiaráse aquel llibru ensin asoleyar qu'a xuiciu del xuráu presente más valir lliterariu.

3. La temática ye llibre. La llargura del rellatu ha tener, polo menos, 50 folios, estremaes les llingües a dos espacios.

4. L'Academia comprométese a asoleyar la obra premiada y correspuénden-y los drechos que se sigan darréu. Les obres non premiaes nun se tornarán a los autores pero éstos podrán, pela so parte, faer usu de les copies non presentaes.

5. Premiaráse'l llibru ganador cola so emprentación y daránse 25 exemplares al so autor.

6. El 15 d'abril de 1987 piéssase'l plazu de recoyida d'orixinales. Éstos habrán empobinase al apartáu 574 d'Uviéu nun sobre ensin remite. Dientru'l sobre habrá dir otu, zarráu, coles señes del que concursa.

7. Puen participar tolos miembros d'esta Academia pero non los de númberu.

8. El xuráu del concursu escuéyelu l'Academia de la Llingua nuna de les sos xuntes ente les presones que-y paezan aparentes. Formaránlu tres miembros.

9. El resultáu del concursu asoleyarálu oficialmente l'Academia nel so boletín oficial *Lletres Asturianes* y dará cuenta a la prensa.

10. L'Academia entiende perdafechu estes llen-des.

* * *

Llibrería Asturiana DE RE ICTIONIMICA

E. Barriuso Fernández: *El léxico de la fauna marina en los puertos pesqueros de Asturias Central*. Uviéu, IDEA, 1986.

Tamos delante un llibru de fondu interés darréu de la so atención non sólo ictiolóxica, sinón ictionímica, finxu esti qu'equí interésamos dexar bien afitáu.

La so importancia pa la terminoloxía de los pexes, crustáceos, moluscos, etc., marítimos ye pergrande al ufiertamos una carauterización afayaíza, con una amañosa descripción asina comu una representación gráfica acordies cola realidá.

Les cinco estayes inxeríes nel llibru (amás del necesariu entamu y la bibliografía ya índices) siguen siempre un mesmu camín onde destaquen, pal nuesu interés llingüísticu, el nome castellan (delles vegaes con dalguna nueva propuesta), el nome téuni-

cu, y los nomes asturianos nos puertos pesqueros de l'Asturies central, Avilés, Lluancu, Candás, Xixón, Tazones y Llastres. L'estudiu etimolóxicu céntrase fundamente nestos casos asturianos y ufierta dacuandu elementos de discusión d'interés. Pue que'l más llográu, al nuesu xuiciu, seya'l referente al *bígaru* que magar pa Corominas-Pascual seya términu d'aniciu non conocíu y nel DRAE nun s'afite dalguna propuesta etimolóxica, Barriuso propón, paezmos que de mou acertáu, el grecismo *bikos* 'ánfora, vasu' adaptáu nel llatín tardíu comu **bícarus*, doblete del documentáu *bicarius* 'vasín', d'u surdiría el fr. a. *bichier* (p. 398).

Dende'l nuesu puntu de vista tamos, entós, delante d'un trabayu valoratible y les nueses observaciones malpenes diríen más lloñe de ser propuestes empobinaes a apuntar dalgún nueu aspeutu.

Per exemplu cítase *xibieyo* n'Avilés que s'entiende etimolóxicamente en relación col llatín *sepia*, *sepiola* (p. 50) lo que mos paez acertao anque, al nuesu ver, debería partise d'un diminutivu *-ëllam*, cola so criación analóxica masculina *-ëllum*, lo que llevaría a escribir *xibiello*, darréu que, pese al yeísmu delles vegaes presente nos informantes, ye normal la grafía con «ll» en pallabres comu «centollo», «llocántaro», «caba-lla», «redoballo», «gallo», «capellán», etc.

La trascripción fónica podría ufiertar delles duldes d'intepretación; asina, en Llastres, frente a los normales y esperables masculinos en *-u* («pilotu», «xardu», etc.) escribenos en dos ocasiones «bígaru raxao» (p. 396) «rayao» (p. 74) que, de xuru, han debese a dalguna insuficiente información.

Tamién dásemos comu xeneral un guapu términu que designa'l cebu que se dilí nel agua pero con una inesperable terminación, «enguado» (p. 423).

Ye d'interés que se dexen afitaos términos comu *tiñuso* (Candás) porque recuerden la vieya metafonía'n Cabu Peñes xunto al llueu fenómenu *-u > -o* na fastera qu'enllaza con Avilés, pero nun dexa de llamamos, permunchu, l'atención un datu comu que'n Llastres, Tazones y Xixón s'afiten espresiones comu *birbirichu* y *berberichu*, lo que supón o una influencia de los pescadores de la fastera más central (en Candás tamién *berbericho*) o restos del mesmu fenómenu metafonéticu más al Este, en conceyos onde güei nun se fala d'ello.

¿Deberá xuntase a esto un nome comu *cabrochu* (Tazones, p. 234), adaptación d'una posible forma asturiana **cabrachu* < *cabracho* (p. 165, 167, 227)? En tou casu estos datos puen axuntase a *durdu* (La Isla, p. 220, 213), *yurdu* (¿nun sería meyor *llurdu*?) de Tazones, Llastres (p. 220) tamién metafonéticos, si partimos del llatín *tūrdum* comu mos paez qu'acertadamente se propón.

En dellos casos abulta que debería faese más fuerza por llograr de los informan-

tes una espresión más asturiana dao que ye difícil pescanciar qu'un bon falante nun diga *llobu de mar* o *llobu mar* a la vera del castellanismu fónicu *lobu de mar*; ye verdá qu'esto nun ye achacable al autor de la monografía y los informantes non siempre resulten lo qu'ún quixera alcontrar, pero lo cierto ye que munchos exemplos conseñaos con *l-* tendríen, de xuru, el so correllatu propiu del país, con *ll-*; en dellos casos dásenos nes variantes d'otros puertos y eso ye lo que mos dexa atalantalo asina; lo mesmo se diga cuandu alcontramos exemplos con [x], non siempre castellanismos léxicos sinón fónicos (*marraxo* / *marrajo*, *pintarroja* / *patarroxa*, *xulia* / *julia*, etc.). La cosa ye evidente cuandu'l mesmu autor sabe perbién qu'un términu comu *pijotilla* (p. 195) nun ta aniciáu nel castellán sinón que ye términu del vieyu dominiu astur-lleonés. Otres variantes fóniques fielmente trascries comu *fañeca* d'Avilés, Lluancu, Candás, Xixón, Tazones, al llau de *faneca* (Llastres, p. 178) planteen la discusión etimolóxica darréu que la espresión con *-ñ-* rechazaría él posible occidentalismu que podría defendese pa «faneca»; anque aparentemente'l mesmu fenómenu, *tolina* (Avilés, Lluancu, Candás, Xixón, Tazones) frente a *tolina* (Llastres), *tonina* (Xixón) podríen presentar una percorrección fuxendo de daqué en *-iña*, quiciabes sentío comu gallego.

Delles de los propuestes etimolóxiques mereceríen, al nuesu entender, dalguna precisión y, en dellos casos, podríen defendese propuestes dixebras, asina: *Chicharru* (p. 75-76) preséntasemos, siguiendo a Corominas-Pascual (DCECH s.v. chicharro) comu voz d'aniciu inciertu con posible aplicación al nome del pex d'un vieyu nome de la *cigarra*, *chicharra*. Na nuesa opinión, en sen contrariu, *chicharru* podría, a lo meyor, entendese comu un deriváu del llatín *cicer-ciceris* incrementáu col sufixu aumentativu *-ón*, con influxu del sufixu *-arru* sobre'l primitivu **chicharu* > **chicharón*, d'onde l'actual *chicharrón* y el so regresivu *chicharru*.

Dende'l puntu de vista del sinificáu la nuesa propuesta ye afayaíza darréu que, según el mesmu Barriuso dexa llantao, a esti pex tamién-y dan el nome de *cabezón* «apropiado calificativo, por destacarse efectivamente la cabeza cuando el animal adquiere tamaño medio» (p. 76).

Si esto ye asina xustifícase, perdafechu, el nuesu *chicharrón*, aplicación metafórica a la tiesta del pex tomada del llatín *cicer-eris* 'garbanzu'.

Na nuesa opinión taríamos delante una espresión que podría debese al puxu fónicu mozárabe.

En *Llaña* (p. 125-126) na mio opinión nun pue defendese un aniciu nel llatín *laminam* darréu que'l grupu romance *-m'n-* ufiertaría n'asturianu, lo mesmo que'n gallegu, un resultáu *-m-* (*home*, *fema*, *fame*, *llume*, etc.) frente a *-mbr-* en castellán. D'otru llau continuador del llatín *laminam* podríen ser dellos de los nomes de llugar asturianos del

tipu *llama*, referentes a llugares ensin agua, de tarrén patente y formes regulares¹ o cola variante asturiano-oriental tamién presente na toponimia, *llambria* 'peña esbariosa'².

Feúcha (p. 154) que se considera galleguismu, *fiuncha*, al mio paicer sería a almitir otra desplicación; d'un llau porque dende *fiuncha* l'adaptación asturiana nun necesitaria faer cambéu daqué, y más entá siendo la presencia de nasal delante de palatal un fenómenu epentéticu perfrecuente ente nós.

Lo que sí mos paez *feúcha* ye una deformación del so equivalente y sinónimu *acebuche* (Llastres) > **(a)ce(b)uche* > *feúcha*, con pérdida de la intervocálica (comu pasa n'asturianu *acéu* < *-acebu*) y pasu de *-e* > *-a* por percorrección favorecida pel xéneru femenín (*probe* > *proba*), y confusión de fricatives dentales sordes (comu *finca* < *cínca*).

Golayu (p. 204), dau'l calter de la so cola característica, llarga y col «extremo encorvado hacia abajo», podría entendese, a lo meyor, en relación col llatín *cauda* col incrementu del sufixu diminutivu, masculín por referise a un pex; d'otru llau la sonorización de la *c-* sería un casu más que tendría que s'entender dientru del procesu de la variación consonántica favorecida pola analoxía de los derivaos de *gŭlum* > *gola*, *golipu*, *guliellu*.

Tabernero (p. 216) nun tien por qué s'interpretar comu deriváu del español *taberna* darréu que *tabierna* ye voz asturiana aniciada nel país.

Muxo (p. 255) nun paez que tenga que s'entender necesariamente comu galleguismu; sinón deriváu autóctonu del llatín *mugile* > ast. *muil* ~ **muxil* (comu de *fugere* > *fixir*); esta espresión debió entendese comu diminutivu del mesmu mou que l'arabismu *xabaril*, interpretáu dacuandu comu *xabalín*; **muxil* > **muxín* presentaría llueu un regresivu *muxu*, de mou asemeyáu a comu entá güei pasa col sinónimu de *gatu*, *muxu*, *muxín*.

Pezapu (p. 268) ufierta a la nuesa consideración una miesta del autóctonu *pex* (cola variante diminutiva-despectiva *pexapu*) col foranu *pez*, lo que, de xuru, teniendo'n cuenta les posibilidaes d'intercambiu con [ə], [š] (*cebatu* ~ *xebatu*), favoreció que la xente interpretara'l nome del pex comu 'pez - sapu', porque, según espliquen en Llastres, compórtase comu un sapu al achaprase nel fondu'l mar.

Tomás, ún de los nomes asturianos del 'Epigonus telescopus' (Risso), al mio entender podría ser portador d'una vieya motivación evanxélico-relixosa, al da-y el nome d'un apóstol, Tomás, incrédulu él, al que Cristu tendrá que lu convencer faciendo que tocara les mancaüres de la so crucifixón. Nin que dicir tien que los güeyos de sustu y arre-

¹ X. Ll. García Arias. *Pueblos asturianos: El porqué de sus nombres*. Salinas, Ayalga, 1977, p. 112.

² A. R. Fernández González. *El habla y la cultura popular de Oseja de Sajambre*. Uviéu 1959, p. 294, s. v.

mellaos del apóstol podríen, na imaxinación popular, vese rellumando nos güeyos d'esti pex tamién conocíu ente nós por *güeyón* y *farol*, daos los sos güeyos grandes y fosforescentes (p. 317).

Les amestúres del continuador del llatín *pisces* + *apelativu* son relativamente frecuentes; asina entiéndense los que se citen *pexdegato*, *pexerratón*, *pez rei*... Al nuesu entender esa miesta, en **Pexréi*, ye la mesma qu'ha vese nel nome «bilrey», «birrey» (p. 319) (con otros equivalentes «perrey» «rey») onde se ve modificada la consonante posnuclear con un resultáu posible n'asturianu, zarrándose la vocal átona y col tracamundiu de llabiales.

Liriu (p. 174) ye posible que puea entendese, meyor, dende l'ast. *liriu* 'palu grande', variante del tamién términu asturianu *lliñu* 'maderu que fai'l llombu de l'armadura d'un teyáu'; nesti sen, aplicáu a un pex, podría ser una referencia metafórica a lo allargao de la so forma.

Nun ye a entendese, fónicamente falando, que l'ast. *esguila* tea aniciáu nel llatín *squilla* (p. 351) al nun se dar la palatalización de *-ll-*, y al sonorizase la velar en posición fuerte.

En tou casu habría vese'l puxu d'otros términos tamién presentes n'asturianu comu podría ser el verbu *esguilar*, *esguil* que ven modificada la velar (ast. *esquil* < **squirus*) pue que por tou un complexu xuegu d'análxís fónicos (cfr. DCECH s. v. esquilo, esguín). Torgues fónicos tamién se veríen en *quisquilla* darréu que nun sería a entendese un resultáu con *-ll-*, esto ye palatal llateral, pa un grupu *lj* que n'asturianu llevaría a *-y-* (o *ch*).

Mincha (p. 394) más qu'entendese comu nome d'aniciu nel cat. *menjar* (p. 394), al mio entender podría identificase meyor col gallegu *mincha* 'caracolín de mar', voz llatina estudiada por Pensado abenayá³.

Entiendo que *mexona*, *mixata*, nomes que dan a l'amasuela, en dellos llugares (p. 411), representen non seguidores inmediatos del llat. *meiare* > ast. *mexar* ~ *mixar* sinón el so puxu, por paronomasia, sobre l'etimolóxicu *a(l)mexa* que, dacuandu, paez mexar, pol agua que llanza. Lo mesmo ye posible que puea vese nel llamáu *mexón* (p. 433) que tamién llanza un chorrú d'agua, pero que, d'otra parte, resulta difícil furtase a la idea de que nun presente una deformación de *moxón* ~ *muxón* (cast. *mejillón*) anque aplicáu a la 'actinia equina' (L).

Ocle-ocla (p. 437) pa nós resulta difícil ser a entendelo lloñe del llat. *alga*, muncho meyor que'n relación con *ülva* (DCECH s. v. ova).

³ J. L. Pensado. *Estudios etimológicos galaico-portugueses*. Universidad de Salamanca 1965, p. 60.

Rimas, del autor valdesanu Casimiro Cienfuegos, muertu'n Cadavéu nel añu 58.

Tresvel magar lo cenciello de la so presentación ye un niciu del procuru poéticu y un nueu encontu valoratible pa les producciones en llingua asturiana. El so promotor, Antón García, ye conocíu polos sos trabayos y esmolición lliteraria. Collaboró tamién en *Lletres Asturianas* con una torna del poeta brasileiru Carlos Drummond d'Andrade y ye tamién responsable de verter a la nuesa llingua la obra d'Euxeniu d'Andrade *Memoria d'outru ríu*.

leiru Carlos Drummond y ye tamién responsable de verter a la nuesa llingua la obra d'Eduxeniu d'Andrade *Memoria d'outru ríu*.

OTRES PUBLICACIONES

Esfoyaza, n. 19. Payares 1986. Federación Internacional de Centros Asturianos en Europa (FICA).

La Chokolatera, ochobre. Payares 1986, n. 10. Edita Conceyalía de Cultura del Conceyu Castrillón.

Escuela Asturiana, n. 22. Payares 1986.

Carrapiellu, revista escolar fecha polos escolinos de llingua asturiana del Conceyu d'Ayer. 16 de mayu de 1986.

Arfueyu n. 21, 22. Editáu pola Asociación Cultural Arfueyu. Avilés.

Albentestate n. 2. Fuentes (Villaviciosa).

Hojas Universitarias. Periódicu de la Universidá d'Uviéu n. 12, 13. Ochobre y Payares de 1986.

La Maniega, n. 34, setiembre-ochobre. Cangas del Narcea.

Fueyes Informatives del grupu «Objeción y No violencia». Xixón, payares - 86, n. 11.

Ástor. Cartafueyu de la Lliga Celta d'Asturies, n. 12. Xixón.

